

**ANNALES DE L'UNIVERSITÉ DE CRAÏOVA
ANNALS OF THE UNIVERSITY OF CRAIOVA**

**ANALELE UNIVERSITĂȚII
DIN CRAIOVA**

SERIA ȘTIINȚE FILOLOGICE

LINGVISTICĂ

ANUL XLII, Nr. 1-2, 2020

EUC

EDITURA UNIVERSITARIA

ANNALES DE L'UNIVERSITÉ DE CRAÏOVA
13, rue Al. I. Cuza
ROUMANIE

On fait des échanges de publications
avec les institutions similaires du pays et de l'étranger.

ANNALS OF THE UNIVERSITY OF CRAIOVA
13, Al. I. Cuza Street
ROMANIA

We exchange publications with similar institutions
of our country and from abroad.

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Alessio Cotugno, University Ca' Foscari of Venice
Paul Danler, University of Innsbruck
Michel Francard, University of Louvain-la-Neuve
Laurent Gautier, University of Dijon
Antonio Lillo, University of Alicante
Francesca Malagnini, University for Foreigners Perugia
Brian Mott, University of Barcelona
Ileana Oancea, University of Timișoara
Fernando Sánchez Miret, University of Salamanca
Oleksandra Romaniuk, National University "Odessa Maritime Academy"
Federico Vicario, University of Udine
Walter Zidarič, University of Nantes

COMITETUL DE REDACȚIE

Cristiana-Nicola Teodorescu – redactor-șef
Elena Pîrvu – redactor-șef adjunct
Oana-Adriana Duță – secretar general de redacție
Bogdana Crivăț – membru
Ovidiu Drăghici – membru
Nicolae Panea – membru
Cecilia Mihaela Popescu – membru
Melitta Szathmary – membru
Titela Vilceanu – membru
Ștefan Vlăduțescu – membru

Pompiliu Demetrescu – tehnoredactor

ISSN-L 1224-5712
ISSN 2734-7168

PREZENȚA APELATIVULUI „VIE” ÎN TOPONIMIA ACTUALĂ DIN OLTENIA: CONSTRUCȚII ADJECTIVALE

Iustina BURCI
Institutul de Cercetări Socio-Umane
„C. S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova
iustinaburci@yahoo.com

Lucrarea de față reprezintă ultima parte a unei „trilogii”¹ dedicate prezenței apelativului *vie*² în toponimia actuală din Oltenia. Am ales spre analiză acest subiect, dat fiind, pe de o parte, rolul deosebit de important pe care cultura viței-de-vie l-a jucat, de-a lungul timpului, în viața societății noastre³, și, pe de altă parte, datorită modului generos și diversificat în care cuvântul se reflectă astăzi la nivelul denumirilor toponimice. Potrivit unei clasificări realizate în DTRO⁴, numele de locuri analitice se pot regăsi într-una dintre situațiile următoare: I. apelativ + antroponim, II. apelativ + toponim, III. apelativ + apelativ, IV. apelativ + adjectiv, V. apelativ + prepoziție + substantiv, VI. apelativ + prepoziție + adverb. Termenul *vie* este prezent (cu frecvențe variabile) sub primele cinci paliere. Este unul dintre acele entopice care, fiind extrem de cunoscut, a avut întotdeauna nevoie, pentru a-și putea îndeplini cu precizie funcția de identificare a obiectelor geografice denumite (de regulă, vii), de elemente suplimentare (substantive proprii și comune, adjective, prepoziții) care să înlăture confuziile toponimice. Din acest motiv, cu excepția formei de plural *Vii* – deal în județul Vâlcea, nu există în Oltenia niciun nume de loc simplu *Via*⁵.

Dacă în primele studii publicate am analizat structurile toponimice formate cu ajutorul antroponimelor și, apoi, al prepozițiilor, acestea înregistrând și cel mai mare număr de unități denominative, ne vom axa acum în special asupra construcțiilor adjectivale, celelalte (numele de locuri⁶ și apelativele⁷) reprezentând, în economia modelului, un procent destul de mic.

Ne dorim însă ca, înainte de a trece la analiza propriu-zisă, să prezentăm succint câteva informații despre istoria locală a *vitis viniferei*, a cărei îndelungată⁸ și complicată existență justifică într-un fel, după cum menționam, alegerea ei ca subiect de lucru.

Astfel, începuturile cultivării ei nu ne sunt cunoscute, Antichitatea fiind cea care ne oferă primele mențiuni despre importanța viticulturii în viața tracilor, a geto-dacilor, în special. În secolul al V-lea î. Hr., Herodot afirma că Tracia era o regiune vinicolă, „considerată ca locul de naștere al zeului vinului Dionysos”⁹, în timp ce Xenofon, referindu-se la geți, relatează faptul că „bărbați și femei beau vinul după moda scitică, neamestecat cu apă, slujindu-se, în loc de pahare, de coarne de cerb și de bou, care se treceau din mână în mână”¹⁰. La rândul său, Platon remarca faptul că sciții și tracii, deopotrivă bărbați și femei, își stropeau hainele cu vin,

„socotind că este o deprindere frumoasă și aducătoare de fericire”¹¹. Strabon este însă cel la care găsim prima mențiune scrisă despre cultivarea viței-de-vie la noi: se arăta aici că Burebista i-a convins pe daco-geți, prin intermediul preotului Deceneu, să distrugă o parte a suprafețelor cultivate cu vie, măsură impusă „din rațiuni de stat”¹² și/sau pe considerente „etice și medicale”¹³.

Mai târziu, cucerirea romană a determinat un fenomen de reviriment în ceea ce privește cultivarea viței-de-vie: „S-au preluat ... soiuri noi de viță și au fost asimilate tehnici viticole și unelte de muncă superioare”¹⁴; există și mărturii arheologice în această direcție – printre care și o medalie romană, unde Dacia a fost reprezentată printr-un triptic în care o persoană este așezată pe o stâncă și ține „... în mână un steag militar, având deasupra un vultur. În stânga ei, un copil ține spice de grâu și înaintea-i alt copil duce o ciorchină de struguri”¹⁵; s-au descoperit, de asemenea, „altare votive închinat zeităților protectoare ale viticulturii, amfore pentru păstrarea vinului, unele făcute în Dacia, altele importate”¹⁶.

Încet, încet, timp de secole, în jurul cultivării viței-de-vie s-a creat o întregă „industrie”: aceasta începe chiar de la muncile sezoniere efectuate în podgorie, însoțite adesea de obiceiuri străvechi¹⁷ menite să sporească fertilitatea rodului, apoi diversitatea soiurilor și tehnologia cultivării lor, „construcții pentru paza viei”¹⁸, dificultăți întâmpinate prin apariția unor boli și modul cum au fost surmontate, păstrarea vinului etc., toate acestea pe de o parte; pe de altă parte, la nivel juridic, economic și social – viile au constituit obiectul a numeroase tranzacții (moșteniri, vânzări, cumpărări, dării, mai târziu exporturi, contrabandă etc.) și litigii, viticultorilor ori celor care comercializau vinul le-au fost impuse diferite dări¹⁹ și au apărut diverse meserii²⁰ în domeniu. Mai putem adăuga aici problemele întâmpinate de către „exportatorii” de vin ai epocii feudale, perioadele de prohibiție etc., mergând până la momentul secularizării viilor.

Ca să nu mai vorbim despre simbolistica vinului în spațiul religios – pornind de la prima minune făcută de Hristos, a transformării apei în vin la o petrecere de nuntă din Cana Galileii²¹, până la contopirea acestuia cu sângele lui Iisus: „Și luând paharul și mulțumind, le-a dat, zicând: Beți dintru acesta toți, Că acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor. Și vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viței până în ziua aceea când îl voi bea cu voi, nou, în împărăția Tatălui Meu”²².

Proprietatea asupra unei vii, conform *obiceiului pământului*²³ – în care viticultura, la fel ca albinăritul și pomicultura, era considerată activitate specializată – îi aparținea celui/ceilor care o curățaseră și o plantaseră, spre deosebire de celelalte loturi agricole, stăpânite în devălmășie și care „se mutau în fiecare an pe întinsul moșiei prin tragere la sorți”²⁴. Și, ca orice bun imobil, potrivit aceluiași *drept cutumiar românesc*, viile puteau trece de la un proprietar la altul, ca urmare a unor acte de moștenire, înzestrare, vânzare ori cumpărare, întărire domnească, litigii diverse, uneori constituind chiar garanția pentru plata unor sancțiuni ori gaj pentru împrumuturi. Sunt situații întâlnite frecvent în documentele de arhivă; exemplificăm în cele ce urmează doar câteva dintre acestea cazuri:

Vânzare: „Adică eu, Cernea, feciorul lui Anton și Ioniță și sora noastră, Liana și moașa noastră, Băluța, scriem și mărturisim cu zapisul nostru ca să fie de mare credință la mâna igumenului Daniil... cum să se știe că i-am vândut via de la Răducești...”²⁵;

Cumpărare: „Și iar au cumpărat popa Manea 2 pogoane de vie de la Mălin den partea lui Dumitru Iurga, drept bani gata 4 000”²⁶;

Întărire domnească: „Din mila lui Dumnezeu, Io Matei Basarb voievod și domn. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele acestui om, anume Stoian, feciorul Budei de Țigănești ot sudstvo Mușcel i Pădureț, ca să hie volnic cu această carte a domni<i>i mele de să-ș ție nește vie în râpa de jos...”²⁷;

Litigii: „Din mila lui Dumnezeu, Io Matei Basarb voievod și domn. Îți scrie domnia mea ție, părinte Leontie egumenul de la sfânta mănăstire Arghișul... Cătră aceasta-ți dau în știre domnia mea pentru că aici înaintea domni<i>i mele la divan, venit-au sluga domni<i>i mele Ianu, feciorul Albului logofet ot Lăngești, de s-au jeluit și au spus cum are o vie bătrână și de moșie în dealul Ștefăneștilor... Iară sfînția ta i-o iai și zici că iaste cea vie pre locul mănăstirii...”²⁸;

Plata în contul unei datorii: „Adică eu, Neagoe Ghelescul... scris-am și mărturisesc cu acest al meu zapis... cum să se știe că am căzut la o deșugubină să plă<e>scu că am fost uom de pierzare... Iar cand a fost la zi, am făcut cum am putut, de i-am dat ughi 25, iar alți bani i-am rămas... pentru ce bani i-am rămas... i-am vândut nește vie în prețul banilor”²⁹;

Vie confiscată pentru sustragerea de la plata birului: „... Apoi, cum i-au cumpărat via, acel om au luat banii și au fugit în Țara Ungurească și au rămas birul asupra lui Manolie, de i l-au plătit. Apoi ei au apucat spre Radoslavu, că au fost chezaș că i-au cumpărat viia să-i plătească birul, iar el n-au avut să i-l plătească...”³⁰;

Gaj pentru un împrumut: „Scris-am noi, megiașii din sat din Groși... cum să să știe că am luat noi, toți acești oameni ce scriem mai sus, dă la cinstit părintele nostru, chir vlădica Stefan, ughi 60, ca să ne plătim de nevoile noastre. Iar noi, pentru bine ce ne-au făcut sfînția lui, să avem a-i face o vie până va fi întemeiată și va face struguri, însă stânjăni 10 <și în lungu stânjăni 100>”³¹;

Schimb de proprietăți: „...Și iar să fie jupânului Bunea mare sluger moșie la Mogoșăști, stânjăni 22, partea preotesei Dobra a popei Stanciul, de peste tot hotarul, pentru că această moșie din Mogoșăști a fost de baștină a preotesei Dobra de la părinții ei. Iar când a fost acum, a căzut preoteasa Dobra cu multă rugăminte la jupan Bunea slugerul, ca să-i dea via lui Badiul Surdul de la Grădiștea din Coastă și să dea jupanului Bunea slugerul această moșie din Mogoșăști. Întru aceea, jupan Bunea slugerul, pentru rugămintea ei, a făcut schimb și a dat ei cea vie a lui Badiul Surdul de la Grădiștea din Coastă și i-a luat acești mai sus-ziși 22 stânjăni de moșie din Mogoșăști, ca să fie moșie pentru moșie”³².

Având în vedere importanța viței-de-vie în viața particulară și comunitară a oamenilor, la nivel juridic s-au luat, încă de foarte devreme, și o serie de măsuri al căror scop era acela de a împiedica deteriorarea respectivei culturi. În pravila

*Îndreptarea legii*³³, apărută în vremea lui Matei Basarab, în Țara Românească, în anul 1652, în capitolul 305 se prevedea faptul că persoana care va distruge via vecinului putea fi pedepsită prin tăierea mâinilor, pe lângă plata despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat. Existau, de asemenea, hotărâri prin care se interzicea împiedicarea procesului de culegere a roadelor: „Nimeni de afară, de la țară, să nu fie adus la judecată aici pe vremea arăturilor, adică primăvara în toată luna lui aprilie, nici pe vremea secerișului în toată luna lui iulie, nici pe vremea culesului de vii de la 15 ale lui septembrie până la octombrie 15...”³⁴.

Întinderea suprafețelor cultivate cu viță-de-vie poate constitui și ea un indicator al rolului important pe care aceasta l-a jucat în viața societății noastre. Constantin C. Giurescu afirma că „podgoria încinge ca un brâu pământul românesc din Banat până în nordul Moldovei. Vii întinse întâlnim nu numai în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și la nord de Milcov, dar și în Transilvania...”³⁵. În Țara Românească, unul dintre primele acte interne – hrisovul dat la 20 mai 1388 de către Mircea cel Bătrân ctitoriei sale de la Cozia – identifica vii numeroase în regiunea dealurilor³⁶; aceeași regiune, cu viile răspândite pretutindeni, l-au impresionat și pe călătorul Paul de Alep, în secolul al XVII-lea³⁷.

*

Apelativul *vie* este unul dintre cuvintele care oferă direcții variate de analiză, fiind un element important al patrimoniului nostru istoric, antropologic, religios, sociologic, artistic etc. În ceea ce privește prezența lui în sistemul toponimiei actuale oltenești³⁸, termenul apare în special în „compania” numelor personale, acesta fiind, după cum menționam în debutul articolului, mijlocul cu cea mai mare și mai sigură rată de a exprima „filiația” (o vie este a cuiva – *Via Catalinii*, *Via Nițului*, *Via Radului*, *Via lui Dinuț*, *Via Murăreților* etc.); la fel de importantă este și localizarea obiectului, prin urmare, prepozițiile (care însoțesc adesea antroponime), sunt și ele destul de des întâlnite: *Via de la Capu Dealului*, *Via la Florea Antonie*, *La Via Crucii*, *Pe după Vii* etc.

Toponimele cu structura *entopic (vie) + determinant adjectival* ocupă, pe o scară a frecvenței, cea de-a treia poziție în contextul celor șase modele enunțate în debutul lucrării. Iată în continuare care sunt aceste calificative înregistrate alături forma de singular articulat: *via* sau plural articulat: *viile*, împreună cu obiectele denumite și localizarea lor:

a l t o i t ă / e: ***Via Altoită*** [s.c. Aninoasa-GJ], ***Viile Altoite*** [s. Budele c. Roșiile-VL];

b ă t r ă n ă / e: ***Via Bătrână*** [s. Groșerea c. Aninoasa, *pășune*³⁹ s. Moi c. Bâlteni, *deal* s. Bulbuceni c. Căpreni, s. Zăicoiu c. Dănciulești, *loc arabil* s.c. Fărcășești, *platou* s. Popești c. Logrești, s. Artanu c. Negomir, *pădure*, *poiană* s. Sărdănești c. Plopșoru, *loc arabil* s. Blahnița de Sus c. Săcelu, s. Băcești c. Stejari, s. Hotăroasa c. Urdari, s. Pojogeni or. Târgu Cărbunești, s. Spahii c. Turburea-GJ; s.c. Grozești, s. Motruleni or. Strehaiia-MH; *loc* s. Bodești c. Bărbătești, or. Băile Govora, *deal* s. Buleta s. Govora s. Gurișoara s. Scărișoara c. Mihăiești, s. Zgubea c. Roșiile, s.c. Sinești, *loc arabil* s. Contea c. Zătreni-VL], ***Viile Bătrâne*** [s.c. Apele Vii, *podgorie* s.c. Coșoveni, s. c. Lipov, s. Ghidici și Piscu Vechi c. Piscu

Vechi, s. Urzica Mare c. Urzicuța-DJ; satele: Albeni, Bolbocești și Prunești c. Albeni, s. Petrești și Socu c. Bărbătești, s. Gâlcești s. Lihulești c. Berlești, s. Vlădueni c. Bâlteni, s. Văcarea c. Dănești, s. Izvoarele c. Ploșșoru, s. Băcești c. Stejari, s. Calopăru c. Borăscu, s. Strâmba-Jiu c. Turcești-GJ; *deal* s. Sălătruc și Valea Petrei c. Greci-MH; s. Gura Căluului c. Oboga-OT; s.c. Bălcești, s. Valea Grădiștei c. Grădiștea, s. Românești c. Roșiile-VL];

d e a s ă: **Via Deasă** [*pârâu* s.c. Scoarța-GJ];

î n a l t ă: **Via Înaltă** [*deal* s. Samarinești și Valea Poienii c. Samarinești-GJ];

î n f u n d a t ă: **Via Înfundată** [*loc* s. Romanii de Jos și Romanii de Sus or. Horezu-VL];

l u n g i: **Viile Lungi** [*deal* s.c. Văgiulești-GJ]; **Viile ale⁴⁰ Lungi** [s.c. Văgiulești-GJ];

m a r e / i: **Via Mare** [*deal* s. Soceni c. Fărcaș, s. Gubauca c. Vela-DJ; s.c. Borăscu, *poiană* s. Gilortu c. Brănești, *deal* s.c. Drăgotești, *loc arabil* s. Dobrana și Negoiești c. Prigoria, or. Țicleni-GJ; s.c. Orlești-VL]; **Viile Mari** [s. Petrești c. Bărbătești, s.c. Brănești, s. Spahii c. Turburea, s. Rugi c. Turcinești-GJ; *deal* s.c. Șișești-MH]; **Viile ale Mari** [s.c. Bălănești-GJ];

m i c ă / i: **Via Mică** [*poiană* s. Gilortu c. Brănești, *loc arabil* s. Dobrana și Negoiești c. Prigoria, *poiană* s. Sărdănești c. Ploșșoru, or. Țicleni-GJ]; **Viile Mici** [s. Ghidici c. Piscu Vechi-DJ; s.c. Aninoasa-GJ; s.c. Șișești-MH];

n o u ă / n o i: **Via Nouă** [*coastă de deal* s. Andreiești c. Vladimir-GJ]; **Viile Noi** [s. Întorsura c. Radovan-DJ; s. Izvoru c. Găneasa-OT];

p ă r ă s i t ă / e: **Via Părăsită (Părăsătă)** [*loc arabil* s.c. Brădești-DJ, *coastă de deal*, *izlaz* s. Moi c. Bâlteni, *poiană* s. Gilortu c. Brănești, *poiană*, *pășune* s. Vâlceaua c. Călnic, s.c. Crușeț, *vârf de deal* s.c. Hurezani, s.c. Jupânești, *pisc* s.c. Licurici, *poiană* s. Horăști or. Motru, *loc arabil* s.c. Prigoria, *poiană* s.c. Samarinești, *luminis* s. Florești c. Țânțăreni, *poiană* s. Broșteni c. Ploșșoru, *loc* s. Văləri c. Stănești, *deal*, *pădure* s. Valea Motrului și Văgiulești c. Văgiulești, *deal* s. Andreiești c. Vladimir-GJ; *pășune* s. Cărceni c. Grozești, s. Motruleni or. Strehaiia-MH; or. Băile Olănești-VL], **Via Părăsită a Spahiului** [*loc* s.c. Negomir-GJ]; **Viile Părăsite** [s.c. Aninoasa, *deal* s.c. Cătunele, *podgorie* s. Costeni, s. Celei și Costeni c. Tismana, s. Murgești c. Turceni-GJ; s.c. Pătulele-MH; s. Bechet și Comănești c. Bobicești, s. Ghioșani c. Morunglav, s. Pescărești c. Vulpeni-OT];

s c u r t ă: **Via Scurtă** [*loc* s. Drăgotești c. Prunișor-MH];

t i n e r e: **Viile Tinere** [*podgorie* s.c. Coșoveni-DJ];

v e c h e / i: **Via Veche** [*deal* s.c. Fărcaș-DJ; *platou* s.c. Cernișoara-VL]; **Via Veiche** [s. Smadovicioara c. Secu-DJ]; **Viile Vechi** [s. Plosca c. Bistreț, s.c. Bârca, s.c. Dobrești, s. Mărăcinele c. Perișor, s. Întorsura c. Radovan, s. Damian și Răiești c. Sadova, s. Vârvoru c. Vârvoru de Jos-DJ; s. Țârculești c. Dănești, s. Murgești c. Turceni-GJ; s. Vrata c. Gârla Mare-MH; or. Corabia, s.c. Vlădila-OT]; **Viile ale Vechi** [s. Vârvoru c. Vârvoru de Jos-DJ].

Adjectivele citate vizează aspecte universale, precum:

- dimensiunea pe orizontală și verticală: *înaltă, lungă, mare, mică, scurtă*;
- „vârsta” obiectului denumit: *bătrână, nouă, tânără, veche (veiche)*;
- calitatea acestuia: *altoită*;

d) aspectul: *deasă, înfundată*;

e) „statutul juridic”: *părăsită*.

Dacă avem în vedere tipul calificativelor înregistrate, atunci vom observa că acestea sunt, în mare majoritate:

a) propriu-zise: *bătrână, deasă, înaltă, înfundată, lungă, mare, mică, nouă, scurtă, tânără, veche* și, apoi,

b) participiale: *altoită, părăsită*.

Există însă și o a treia categorie, aceea a adjectivelor posesive. Exemplele înregistrate reclamă și aici o divizare a lor, în determinanți care arată:

a) poziția socială a posesorului: ***Via Boierească*** [s.c. Argetoiaia, s. Meteu, s. Piscani și Tatomirești c. Brădești, *deal* s. Foișor c. Drănic, *poiană* s. Almăjel or. Filiași, s.c. Goiești, s. Tencănu c. Sălcuța, s. Beloț c. Sopot-DJ; s. c. Bălești, s. Peșteana-Jiu c. Bâlteni, *parte de sat* s. Ohaba-Jiu c. Bolboși, s. Bulbuceni c. Căpreni, *deal* s. Strâmba-Vulcan c. Ciuperceni, *deal* s. Urda de Jos c. Crușeț, *loc arabil* s.c. Fărcășești, *deal* s. Cămuiești și Glogova c. Glogova, s. Jupânești și Pârâu-Boia c. Jupânești, s.c. Licurici, s. Călugăreasa c. Prigoria, *platou* s. Bibești c. Sărulești, *pășune* s. Baloșani c. Stejari, *coastă de deal* s. Fântânel c. Urdari, m. Târgu Jiu, *deal* s. Cocorova c. Turburea, *lumiș* s. Florești c. Țânțăreni-GJ; s. Corzu c. Bâcleș, *platou* s.c. Corlățel, s. Gemeni c. Dârvari, *pădure* s.c. Gruia, s. Dumbrăvița și Oprănești c. Husnicioara, s.c. Pătulele, s. Menții din Față or. Strehaia-MH; s. Benești c. Bălcești, s.c. Cernișoara, s. Fârtățești și Măricești c. Fârtățești, s. Zgubea c. Roșiile-VL]; ***Viiile Boierești*** [s. Bengești c. Bengești-Ciocadia, s. Mogoșani c. Scoarța-GJ; s.c. Butoiești, s. Cervenita c. Prunișor-MH; s. Gănești și Lăcustenii de Sus c. Zătreni-VL]; ***Via Domnească*** [s.c. Fălcoi-OT]; ***Viiile Împărătești*** [s. Arpadia c. Țânțăreni-GJ];

b) etnia acestuia: ***Via Tătărăscă*** [*loc* s. Negoiești c. Prigoria-GJ];

c) posesia exprimată prin intermediul unui alt toponim: ***Via Portărească*** [s.c. Pârșcoveni-Of];

d) posesia exprimată prin intermediul unui antroponim: ***Viiile Anghelești*** [s. Ciovârnașani c. Șișești-MH]; ***Via Murgească*** [*loc* s. Arcești c. Pleșoiu-OT];

Adjectivele posesive sau „adjectivele de apartenență”⁴¹ reprezintă a doua mare grupă de elemente cu ajutorul cărora s-a stabilit, în trecut, „filiația” unui bun. În general, acest tip de calificative se formează cu deosebire de la nume de persoane, cu ajutorul sufixelor *-esc*, *-ească*, *-ască*, *-ești*.

O parte dintre adjectivele înregistrate, și anume *bătrână, boierească, lată, mare, nouă, părăsită* și *veche* sunt precedate de prepozițiile simple *în* și *la*, a căror funcție este aceea de a potența localizarea în spațiu a denotatului:

în: *În Via Bătrână* [s. Foleștii de Jos c. Tomșani-VL], ***În Via Boierească*** [s. Cocorăști c. Pleșoiu-OT], ***În Viiile Bătrâne*** [or. Călimănești-VL], ***În Viiile Boierești*** [s. Butoiu c. Pârșcoveni-OT], ***În Viiile Noi*** [s. Butoiu c. Pârșcoveni-OT], ***În Viiile Vechi*** [s.c. Brâncoveni-OT];

la: *La Via Bătrână* [s. Coțofenii din Față c. Almăj-DJ, s. Topești c. Logrești, s. Dolcești c. Săulești, s. Spahii c. Turburea-GJ, s. Prajila or. Băile Govora, s. Șerbănești c. Păușești, s. Foleștii de Jos s. Mirești c. Tomșani-VL], ***La Viiile Bătrâne*** [s. Nistoi c. Fărcaș, s. Adâncata c. Goiești, s.c. Tălpașu-DJ, s. Cojmănești

c. Slivilești-GJ], *La Via Boierească* [s. Tatomirești c. Brădești, s. Mihăița c. Coțofenii din Dos, s.c. Melinești-DJ, s. Aluniș c. Căpreni, s. Raci c. Negomir, s. Fântânele c. Urdari-GJ, s. Igiroasa c. Prunișor, s.c. Rogova-MH, s. Irimești c. Bălcești-VL], *La Viile Boierești* [s.c. Corlățel-MH], *La Via Lată* [s. Bărbuceni c. Prundeni-VL], *La Viile Mari* [s. Petrești c. Bărbătești, s. Șipotu c. Turburea-GJ], *La Viile ale Mari* [s. Cârstănești c. Oțeșani-VL], *La Viile Părăsite* [s. Bechet s. Comănești c. Bobicești-OT], *La Viile Vechi* [s.c. Giubega-DJ].

Boierească și *bătrână*, alături de adjectivul posesiv *brânzești*, sunt întâlnite și în câteva structuri toponimice cu o componentă ceva mai amplă; construcția din care fac parte funcționează acum ca identificator local al unui alt entopic: *Movila cu Piatră la Via Boierească* [s. Ciuperceii Vechi or. Calafat-DJ], *Cișmeaua de la Via Boierească* [s. Negoiești c. Melinești-DJ], *Dealul de la Viile Brânzești* [s.c. Aninoasa-GJ], *Fântâna de la Via Bătrână* [s. Olănești c. Băile Olănești-VL], *Ciutura din Via Boierească* [s. Benești c. Bălcești-VL], *Fântâna la Via Bătrână* [s. Mosoroasa or. Băile Olănești-VL].

Se poate observa, din exemplele anterioare, că adjectivalele *bătrână*, *boierească* și *părăsită* înregistrează cea largă distribuție la nivelul zonei analizate; ca număr de ocurențe, constatăm, de asemenea, că fac parte din structura mai multor toponime comparativ cu ceilalți calificativi. Prezența fiecăruia dintre ele poate fi „justificată” din punct de vedere istoric. Astfel, viile puteau fi *bătrâne*, deoarece erau moștenite din tată în fiu, reprezentând unul dintre bunurile de pe urma cărora proprietarii aveau beneficii duble: consum propriu al produselor viței-de-vie (struguri, vin) și sursă de venit, prin comercializarea acestora. Puteau fi *boierești* – această categorie socială deținând, în trecut, mult mai multe pământuri decât celelalte clase sociale. Și, din cauze diferite – fiscalitatea foarte ridicată, de exemplu – viile puteau fi *părăsite*.

Chiar dacă sunt minoritare în comparație cu substantivele, rolul adjectivelor în toponimie nu poate fi contestat; datorită caracterului lor descriptiv, ne pot oferi informații concrete despre realitatea geografică proximă – uneori exploatănd chiar imaginația și creativitatea celui care denumește (în exemplele noastre apare personificarea, căci viile pot fi tinere sau bătrâne, iar în alte cazuri, metafora), și se pot reprezenta, totodată, repere orientative sigure pentru comunitățile sătești în special.

NOTE

¹ Primele două articole au apărut în „Journal of Romanian Literary Studies (JRLS)” (nr. 18/2019, Târgu-Mureș, Arhipelag XXI Press, pp. 1180-1191) – *The “vineyard” appellation in the present toponymy of Oltenia: names formed with anthroponyms* și în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C. S. Nicolăescu-Plopșor»” // “C. S. Nicolăescu-Plopșor” Institute for Research in Social Studies and Humanities (XVI, 2019, Editura Academiei Române, Bucharest, 2019, pp. 121-134) – *The presence of appellative “vineyard” in the toponymy from Oltenia*.

² Integrăm aici și exemplele întâlnite sub toponimul *Viile*.

³ A întregii umanități, dacă extindem observația la nivel universal.

⁴ *Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (DTRO), coord. prof. univ. dr. Gh. Bolocan, vol. I (A-B), Craiova, Editura Universitaria, 1993, p. 13-14.

- ⁵ Pornind de la *vie*, toponimia înregistrează și opt derivate diminutive (su sufixul *-ișoara*) – *Vișoara* (întâlnite în toate cele cinci județe ale Olteniei).
- ⁶ Puține nume de locuri formate cu apelativul *vie* au ca determinant un alt toponim; iată în continuare care sunt aceste toponime, subordonate, din punct de vedere morfologic, fie **nominativului** – *Via Cârciu al Mare* [*deal* s. Cârciu c. Văgiulești-GJ], ~ *Cornet* [s. Moi c. Bălteni-GJ], ~ *Drânică* [*loc*, probabil s.c. Drânic-DJ], ~ *Gângiova* [*loc* s.c. Gângiova-DJ], ~ *Giurgîța* [*cale* s.c. Giurgîța-DJ], ~ *Padea* [*loc* s. Padea c. Drânic-DJ], ~ *Țâmburești* [*loc*-DJ], fie **genitivului** – *Via Balii* [s. Comănești c. Bala-MH], ~ *Bărăției* [s. Valea Ursului c. Fântărești-VL], ~ *Bistriței* [*loc* or. Drăgășani-VL], ~ *Boiei* [*loc* s. Valea Cheii c. Păușești-Măglași-VL], ~ *Cornetului* [*loc* s. Pocuia c. Tismana-GJ], ~ *Coziei* [*loc* s.c. Sutești-VL], ~ *Gaiului* [*poi*ană s.c. Fărcășești-GJ], ~ *Govorei* [*loc* s.c. Bunești-VL], ~ *Iezerului* [*loc* m. Râmnicu Vâlcea-VL], ~ *Mustei* [*loc* s. Bircii c. Bengești-Ciocadia-GJ], ~ *Râiosului* [*loc* or. Drăgășani-VL]. În ceea ce privește originea lor, determinanții pot fi identici cu numele (preluat prin transfer) al localității în care se află (sau de care aparține) obiectul denumit, sau al altui toponim cu care acesta se poate afla în „relații” de proprietate sau vecinătate.
- ⁷ Determinanții substantivali înregistrează doar forme de genitiv singular și plural – *Via Băncii* [s.c. Urdari-GJ], ~ *Băngii* [or. Novaci-GJ], ~ *Caizărului* [*loc* s. Pocuia c. Tismana-GJ], ~ *Călugărilor* [s. Cocoreni c. Bălteni-GJ], ~ *Cerului* [*loc* s. Vlădueni c. Bălteni-GJ], ~ *Curții* [or. Băilești-DJ], ~ *Fetelor* [s.c. Turceni-GJ], ~ *Gospodăriei* [s. Motruleni or. Strehăia-MH], ~ *Hoșului* [*loc* s.c. Negomir-GJ], ~ *Mănăstirii* [*loc* s.c. Giubega-DJ, *loc* *arabil* s. Valea Teiului or. Breznița-Motru-MH; s. Seaca or. Călimănești-VL], ~ *Negustorilor* [s. Dălbocița c. Ilovăț-MH], ~ *Nemților* [s.c. Roșiile-VL], ~ *Păducei* [*loc* *arabil* s. Cârciu c. Văgiulești-GJ], ~ *Popii* [*loc* s. Dobriceni c. Stoienești-VL], ~ *Rugii* [*deal* s. Pârâienii de Jos, Pârâienii de Mijloc și Pârâienii de Sus c. Livezi-VL], ~ *Țăganilor* [s.c. Zătreni-VL], ~ *Țăraniilor* [s. Mitrofani c. Sutești-VL], ~ *Vieziunii* [*vale* s. Baloșani c. Stejari-GJ], ~ *Vistiarului* [*loc* or. Ocele Mari-VL] și exprimă, de asemenea, legături de proprietate sau vecinătate între termenii compusului.
- ⁸ Care ne poartă cu mult timp înapoi în istoria omenirii, coborând până în perioada de după deluviul biblic, dacă avem în vedere sursele biblice, căci, aflăm de aici faptul că primul cultivator al plantei a fost Noe (Facerea, cap. 9, versetul 20: „Atunci a început Noe să fie lucrător de pământ și a sădit vie”).
- ⁹ A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia traiană*, ediția a IV-a, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 85.
- ¹⁰ *Ibidem*. Mult mai târziu, ce-i drept, și la curțile domnești și boierești, ritualul servirii vinului a devenit tot mai rafinat. De o astfel de prezentare, a unui ospăț domnesc, avem parte în *Descrierea Moldovei* (București, Editura Academiei RSR, 1973, p. 231-233), a lui Dimitrie Cantemir, dar și la mulți alți călători străini care fie au tranzitat țările române, fie au fost oaspeți la curțile celor înstăriți. Un exemplu cunoscut este cel al diaconului Paul de Alep (însoțitorul patriarhului Macarie al III-lea, într-o călătorie în răsaritul Europei, la mijlocul secolului al XVII-lea). Iată cum descria acesta participarea la o masă domnească de la curtea lui Vasile Lupu: „Paharnicul și ajutorul său stăteau... în picioare lângă domn. În fața acestuia (adică a paharnicului) se afla un vas de lemn cu trei picioare, înalt, în care era apă. Acolo se puneau sticlele de cleștar cu diferite feluri de vin, țuică și bere. Lângă el era o masă acoperită cu o față de masă albă, pe care se aflau pahare de cleștar, cești de argint și de porțelan. Se turna de băut domnului într-un pahar, iar domnului nostru patriarh, în altul. De fiecare dată când aceștia beau un pahar, toți cei de față se ridicau. Însă ceilalți beau cu alte pahare și din alt vin. Când paharnicul îi întindea un pahar, îl gusta mai întâi și apoi îl dădea domnului. Ceilalți dregători stăteau în picioare și postelniceii – subordonații marelui postelnic – stăteau lângă domn cu toiegele de argint” (Radu Lungu, *Ospete domnești și boierești în Moldova și Valahia*, București, Editura Paideia, 2013, pp. 20-21).
- ¹¹ Gheorghe Iordache, *Ocupații tradiționale pe teritoriul României*, Studiu Etnologic, vol. I, Craiova, Scrisul Românesc, 1985, p. 244.
- ¹² *Ibidem*, p. 245.

- ¹³ Horia Vladimir Ursu, *Istoria juridică a viței-de-vie și a vinului la români din Antichitate până la constituirea statului român*, prefață de Valeriu Stoica, București, Baroque Books & Arts, 2018, p. 18.
- ¹⁴ Gheorghe Iordache, *op. cit.*, p. 245.
- ¹⁵ *Ibidem*, p. 246.
- ¹⁶ Valer Buturca, *Etnografia poporului român*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978, p. 186.
- ¹⁷ Unele preceștine, practicate din dorința de a obține un rod cât mai bogat: *Trifonul*, *Christovul viilor*, stropirea cu agheasmă pentru a îmbuna forțele naturii, înfigerea unui cap de cal într-un arac în podgorie, având același scop, mersul la vie cu bundăretele, obicei prin care se dorea stimularea creșterii strugurilor etc. (Gheorghe Iordache le descrie amănunțit, în lucrarea pe care am citat-o pe parcursul articolului, la pp. 248-250).
- ¹⁸ Gheorghe Iordache, *op. cit.*, p. 291.
- ¹⁹ *Cărciumăritul*, *cepăritul*, *cotăritul*, *datul de vin*, *gărdurăritul*, *părpăritul*, *pogonăritul* etc. Cea mai cunoscută este însă *vinăriciul* (Valahia) sau *deseatina* (Moldova) – dijmă în vin, reprezentând a zecea parte din recoltă, care se plătea în trecut domniei (în Țara Românească, cuvântul a fost atestat la 1428, vezi *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române, 1374-1600*, (DERS), red. resp. Gh. Bolocan, București, Editura Academiei RSR, 1981, p. 260).
- ²⁰ *Marele paharnic* – cel care avea sarcina de a administra viile și pivnițele domnești, iar la oșpețe îl servea personal pe domn – era unul dintre cei mai importanți dregători, membru al Sfatului Domnesc, aflat în fruntea unei ierarhii de slujbași cu atribuții referitoare la vin: *al doilea și al treilea paharnic*, *pivnicerul*, *cuparul*, *ploscarul* etc. (vezi și Iustina Burci, *Dicționar de meserii și funcții vechi*, Craiova, Editura Universitaria, 2009).
- ²¹ *Evanghelia după Ioan*, capitolul 2, versetele 1-11.
- ²² *Evanghelia după Matei*, capitolul 26, versetele 27-29.
- ²³ „Totalitatea regulilor juridice nescrise formate în practica vieții sociale și transmise, din generație în generație, prin tradiție” (<https://e-juridic.manager.ro/dictionar-juridic/drept-cutumiar/1581.html> – site accesat la data de 3.05.2020).
- ²⁴ P. P. Panăitescu, *Introducere la istoria culturii românești*, București, Editura Științifică, 1969, p. 148.
- ²⁵ *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXXII, 1647, volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2001, doc. nr. 49, din 16 februarie 1647.
- În multe înscrisuri, viile apar ca proprietate mănăstirească. Interesul acestor așezăminte pentru viticultură are o explicație practică – „nevoia Bisericii de a-și asigura permanent vinul ceremonial, folosit în ritualurile sale religioase, precum și faptul că produsele viticole erau, și pentru aceste lăcașuri de cult, ... una dintre cele mai importante surse de câștig” (Horia Vladimir Ursu, *op. cit.*, p. 260).
- De asemenea, ele pot constitui obiectul unor tranzacții succesive (aici cumpărare → înzestrare → vânzare): „Adecă eu, Ianache spătar... scris-am și mărturisescu cu acesta al meu zapis... cum să se știe că le-am vândut o vie den dealul Crângurenilor, care vie mi-au fost dată de zestre jupâneasei mele de socru-mieu, jupan Bunea mare slujer, care vie i-au fostu și dumnealui de cumpărătoare de la Dumitrașco postelnic, fratele lui Ivașco clucer” (*Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXXVII, 1652, întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, București, Editura Academiei Române, 2006, doc. nr. 2, din 3 ianuarie 1652).
- ²⁶ *DRH*, vol. XXXII, doc. nr. 55, din 20 februarie 1647.
- ²⁷ *Ibidem*, doc. nr. 201, din 3 iulie 1647.
- ²⁸ *Ibidem*, doc. nr. 283, din 29 octombrie 1647.
- ²⁹ *Ibidem*, doc. nr. 238, 1 septembrie 1647 – 31 august 1648.
- ³⁰ *DRH*, vol. XXXVII, doc. nr. 25, 18 ianuarie 1652.
- ³¹ *Ibidem*, doc. nr. 45, din 15 februarie 1652.
- ³² *Ibidem*, doc. nr. 314, din 2 noiembrie 1652.
- ³³ *Îndreptarea legii*, Oradea, Editura Pelerinul român, 2002.

- ³⁴ Horia Vladimir Ursu, *op. cit.*, pp. 193-194.
- ³⁵ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, pp. 11-12.
- ³⁶ *Ibidem*, p. 18.
- ³⁷ Paul Cernovodeanu, *Societatea feudală românească văzută de călătorii străini (secolele X–XVIII)*, București, Editura Academiei, 1973, p. 22.
- ³⁸ Informația utilizată pe parcursul articolului a fost extrasă din *Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (DTRO), coord. prof. univ. dr. Gh. Bolocan, vol. I (A-B), Craiova, Editura Universitaria, 1993 și urm.
- ³⁹ Entopicul *vie* apare în denumirile unor forme de relief diferite, după cum se va vedea în continuare; acestea pot fi, pe lângă *podgorii*, și *coaste de deal*, *dealuri*, *locuri*, *locuri arabile*, *lumișuri*, *păduri*, *părți de sat*, *pășuni*, *pârâuri*, *platouri*, *poieni* etc. Explicația constă în faptul că, fie pe locurile respective a existat cândva o vie, fie obiectele respective și-au primit denumirea prin transfer de nume.
- ⁴⁰ Determinantul apare însoțit uneori de forma populară a articolului posesiv *cele: ale*.
- ⁴¹ *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române, 1374-1600*, (DERS), red. resp. Gh. Bolocan, București, Editura Academiei RSR, 1981, p. XXIX.

BIBLIOGRAFIE

- Burci, Iustina, *The “vineyard” appellation in the present toponymy of Oltenia: names formed with anthroponyms*, în „Journal of Romanian Literary Studies (JRLS)”, nr. 18, 2019, Târgu-Mureș, Arhipelag XXI Press, pp. 1180-1191. (Burci 2019)
- Burci, Iustina, *The presence of appellative „vineyard” in the toponymy from Oltenia*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C. S. Nicolăescu-Plopșor»” // “C. S. Nicolăescu-Plopșor” Institute for Research in Social Studies and Humanities, XVI, 2019, Editura Academiei Române, Bucharest, 2019, pp. 121-134. (Burci 2019)
- Burci, Iustina, *Dicționar de meserii și funcții vechi*, Craiova, Editura Universitaria, 2009. (Burci 2009)
- Buturca, Valer, *Etnografia poporului român*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978. (Buturca 1978)
- Cernovodeanu, Paul, *Societatea feudală românească văzută de călătorii străini (secolele X–XVIII)*, București, Editura Academiei, 1973. (Cernovodeanu 1973)
- Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei* (București, Editura Academiei RSR, 1973. (Cantemir 1973)
- Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române 1374-1600*, DERS, red. resp. Gh. Bolocan, București, Editura Academiei RSR, 1981.
- Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (DTRO), coord. prof. univ. dr. Gh. Bolocan, vol. I (A-B), Craiova, Editura Universitaria, 1993.
- Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXXII, 1647, volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2001.

- Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXXVII, 1652, întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, București, Editura Academiei Române, 2006.
- Evanghelia după Ioan*, capitolul 2, versetele 1-11.
- Evanghelia după Matei*, capitolul 26, versetele 27-29.
- Facerea*, cap. 9, versetul 20.
- Iordache, Gheorghe, *Ocupații tradiționale pe teritoriul României*, Studiu Etnologic, vol. I, Craiova, Scrisul Românesc, 1985. (Iordache 1985)
- Îndreptarea legii*, Oradea, Editura Pelerinul român, 2002.
- Lungu, Radu, *Ospețe domnești și boierești în Moldova și Valahia*, București, Editura Paideia, 2013. (Lungu 2013)
- Panaiteșcu, P. P., *Introducere la istoria culturii românești*, București, Editura Științifică, 1969. (Panaiteșcu 1969)
- Ursu, Horia Vladimir, *Istoria juridică a viței-de-vie și a vinului la români din Antichitate până la constituirea statului român*, prefață de Valeriu Stoica, București, Baroque Books & Arts, 2018. (Ursu 2018)
- Xenopol, A. D., *Istoria românilor din Dacia traiană*, ediția a IV-a, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985. (Xenopol 1985)

BIBLIOGRAFIE ON-LINE

<https://e-juridic.manager.ro/dictionar-juridic/drept-cutumiar/1581.html> (site accesat la data de 3.05.2020).

ABSTRACT

This article reviews compound place names in Oltenia including the entopic term *vie*, as an invariable term, as well as other variable items belonging to the category of adjectives, with the role of precisely identifying the designated geographical objects. The adjectival particularisers are classified according to their lexical and grammatical features and frequency.

Key words: toponymy, structure, *vie*

REZUMAT

În articolul de față, sunt analizate numele de locuri compuse din Oltenia, care au în componența lor entopicul *vie*, ca element invariabil, și o serie de alte elemente variabile, care aparțin clasei adjectivelor, rolul celor din urmă fiind acela de a identifica cu precizie obiectele geografice denumite. Particularizatorii adjectivali sunt clasificați din perspectiva caracteristicilor lor lexico-gramaticale și a frecvenței.

Cuvinte-cheie: toponimie, structură, *vie*

PROCÈS-VERBAL DE J. M. G. LE CLÉZIO – COHÉRENCE, DÉCONSTRUCTION TEXTUELLE ET DISCOURS MÉTALINGUISTIQUE

**Diana COSTEA,
Universitatea Petrol-Gaze Ploiești
diana.costea@upg-ploiesti.ro**

Procès-verbal est un roman polyphonique qui représente le style nouveau d'une expérience sur l'écriture romanesque. Ce roman forme un tout cohérent dans une construction qui échappe aux règles du roman traditionnel.

En 1984, Ducrot émet la théorie polyphonique de l'énonciation dans *Le dire et le dit*, où il fait référence à Bakhtine qui a pratiquement élaboré le concept de polyphonie : « une pluralité de modes narratifs différents et qui donnent au lecteur l'impression que plusieurs narrateurs s'adressent à la fois à lui » (Bakhtine 1970 : 3). Mais, selon Ducrot, « la théorie de Bakhtine [...] a toujours été appliquée à des textes, c'est-à-dire à des suites d'énoncés, jamais aux énoncés dont ces textes sont constitués » (Ducrot 1984 : 171). Bakhtine parle pratiquement de polyphonie (qui concerne les textes) et de dialogisme (qui concerne les énoncés). Dans la conception de Ducrot, la polyphonie signifie le fait de « montrer comment l'énoncé signale, dans son énonciation, la superposition de plusieurs voix » (Ducrot 1984 : 183). Par conséquent, la voix est perçue en tant qu'instance énonciative ou point de vue.

Nølke (1994) décrit également la polyphonie comme une présence de différents points de vue ou de voix dans un seul énoncé. Rabatel (1997) remplace le terme de focalisation de Genette (1972) par celui de point de vue et il écarte de sa théorie la focalisation zéro et la focalisation externe. Pour lui, il y a deux points de vue dans une fiction romanesque : le point de vue du narrateur et le point de vue du personnage et tout point de vue exige un sujet focalisateur, un procès de perception avec une composante cognitive et un focalisé aspectualisé, développé au maximum. Donc, un point de vue ne peut pas être appréhendé en dehors des données linguistiques.

Bres (2001) définit le dialogisme de la manière suivante : « cette dimension constitutive, qui tient à ce que le discours, dans sa production, rencontre (presque obligatoirement) d'autres discours » (Bres 2001: 84).

L'écriture de *Le Clézio*, en général, est basée sur la polyphonie, construite sur l'intertextualité, la présupposition, sur plusieurs voix et/ou plusieurs thèmes superposés. À la polyphonie des voix s'ajoute, parfois, une polyphonie des langues. La polyphonie transgresse les frontières des genres et des règles traditionnelles du roman.

Dans *Procès-Verbal*, les chapitres ne suivent pas l'ordre chronologique, il n'y a pas de nécessité logique pour chaque chapitre, c'est un roman puzzle,

composés de scènes juxtaposées. Le Clézio recourt aux techniques les plus diverses : jeu de voix, multiplications des points de vue, des références, des lettres, des poèmes, des coupures de journaux, des collages, etc. Ce jeu des voix repousse toute logique explicative et chronologique. Même l'évocation des personnages manque de précision. C'est l'écriture polyphonique par excellence. Tous ces documents intégrés dans le récit sont appelés par Bakhtine « les genres intercalaires » et représentent, dans sa vision, « l'une des formes les plus fondamentales et les plus importantes de l'introduction et de l'organisation du plurilinguisme dans le roman » (Bakhtine 1978: 141).

Le Clézio se moque du roman traditionnel qui vise au dénouement d'une intrigue. Il s'agit d'un dialogue intertextuel entre les différentes parties du texte. Les récits intercalaires ne font qu'augmenter, jusqu'à l'exacerbation, le caractère polyphonie de l'œuvre. L'abondance des récits, la multiplicité des voix détruisent la linéarité du texte. Ces récits intercalaires servent aussi d'explication, non seulement pour le personnage, mais aussi pour le lecteur. On perçoit, en même temps, plusieurs facettes du personnage, d'où résulte l'éclatement de son être. Dans une œuvre polyphonique le dialogisme est très actif : « Aucun membre de la communauté verbale ne trouve jamais de mots de la langue qui soient neutres, exempts des aspirations et des évaluations d'autrui, inhabités par la voix d'autrui. Non, il reçoit le mot par la voix d'autrui et ce mot en reste rempli. Il intervient dans son propre contexte à partir d'un autre contexte, pénétré des intentions d'autrui. Sa propre intention trouve un mot déjà habité » (Bakhtine 1978: 182). La polyphonie se manifeste aussi dans l'intertextualité (la présence d'un texte dans un autre texte) : « Tout texte se construit comme une mosaïque de citations, tout texte est absorption et transformation d'un autre texte. À la place de la notion d'intersubjectivité s'installe la notion d'intertextualité » (Kristeva 1969: 146). L'imbrication de plusieurs textes à l'intérieur du texte donne lieu au phénomène de la pluralité de voix narratives et, dans ce contexte, la notion de narrateur se déconstruit, elle sera fragmentée.

Chez Le Clézio, la polyphonie se déploie comme un processus de déconstruction de l'instance narrative. L'affaiblissement de la voix narrative principale participe à la naissance d'autres voix, il y aura une dissémination de la voix. La polyphonie constitue un trait caractéristique du roman contemporain. L'écriture polyphonique permet d'aller à la recherche de consciences diverses et repose sur les voix et sur les voies narratives. Dans *Procès-Verbal*, la focalisation dominante du récit est interne. Pourtant, le narrateur manifeste souvent son incertitude quant à l'intériorité du protagoniste. Le recours à l'adverbe *peut-être* marque un point de vue limité sur le personnage :

Il pensait peut-être tout bas, tout ténu, longtemps avant ses cordes vocales gelées, qu'il était bien dans son domaine. (J. M. G. Le Clézio, Procès-Verbal)

Par conséquent, il y aura un rapprochement du niveau du savoir du narrateur à celui du lecteur. Le point de vue du narrateur se glisse dans celui du personnage. Le lecteur, à son tour, est invité à accepter le point de vue du narrateur. La situation informationnelle est floue, limitée pour les deux. Le savoir du lecteur quant au personnage principal est très limitée, le lecteur est laissé dans l'ignorance et dans l'indétermination jusqu'à la fin du roman, car, à la fin, il ne sait toujours pas s'il est déserteur ou évadé d'un asile psychiatrique. D'ailleurs, dans l'avant-propos, on trouve la phrase suivante :

« *Le Procès-Verbal* » raconte l'histoire d'un homme qui ne savait pas trop s'il sortait de l'armée ou de l'asile psychiatrique. (J. M. G. Le Clézio, *Procès-Verbal*)

Le narrateur connaît avec omniscience toutes les pensées et les sentiments du personnage, il s'agit d'un psycho-récit, tel qu'il a été conçu par Dorrit Cohn (1981 : 27). On a affaire à un monologue narrativisé (c'est-à-dire le style indirect par lequel le narrateur fait part du discours intérieur du personnage), à un monologue rapporté (les pensées du personnage sont citées comme telles) et à un monologue intérieur (des extraits des lettres qui s'interposent dans le récit relaté par le narrateur, où le flux des pensées est dépourvu d'ordre et d'organisation). Le procédé dominant reste le psycho-récit qui représente le moyen le plus efficace pour décrire la vie intérieure du personnage. De cette manière, le lecteur s'approche plus des sentiments et des pensées du personnage.

On peut remarquer l'influence du Nouveau Roman : subjectivité du personnage principal et répétitions langagières, remise en question de la notion de personnage, il n'y a plus de cohérence psychologique. Le Nouveau Roman rejette toute interprétation subjective. Les références intertextuelles renvoient à une déconstruction de l'intrigue. Ce roman retient du Nouveau Roman la fragmentation, la complexité, l'inachèvement.

Dans *Procès-Verbal*, quel que soit le niveau textuel considéré, la modalité dominante des enchaînements narratifs nous renvoie à l'ellipse, c'est-à-dire la perspective devient ambiguë, floue, on ne sait plus qui voit, le narrateur ou le personnage (qui se substitue parfois à l'instance narrative). De là résulte une discontinuité des structures discursives qui transforme ce roman en roman polyphonique.

Parfois, ni le psycho-récit, ni le flux de conscience n'ouvrent l'accès à l'intériorité psychique du personnage, ce sera l'ingérence du narrateur (qui jette le doute sur la signification d'un comportement) et, de ce point de vue, l'auteur devient plus traditionnel. Même s'il y a une dispersion des niveaux narratifs, il y a cohérence et cohésion, car l'histoire se construit de fragments tels un puzzle.

L'incertitude chez le héros se manifeste par un brouillage pronominal (une seule voix, mais variable) : il parle tantôt au JE, tantôt au NOUS, il finit par tout confondre (sujets, style direct et indirect). C'est pourquoi le personnage est vague et imprécis: